

1:a maj-uttalande från Nätverket Ingen Människa Är Illegal Göteborg, Papperslösa Stockholm och Asylgruppen i Malmö:

Nya regler för arbetskraftsinvandring öppnar för exploatering av misstrodda asylsökande

Enskilda arbetsgivare ska avgöra vem som får stanna i Sverige

Alliansregeringens migrationsminister Tobias Billström och Miljöpartiets Mikaela Valtersson höll i slutet av mars en gemensam presskonferens där nya regler för arbetskraftsinvandring presenterades. Inför den samlade journalistkåren utkristalliserade sig huvuddragen i ett lagförslag som ska börja gälla julen 2008:

- Arbetsförmedlingen har tidigare genomfört en segdragen behovsprövning vid anställning av arbetskraft från länder utanför EU. Denna myndighetsutövning ska nu skrotas. Fortsättningsvis ligger ansvaret för behovsprövningen istället hos enskilda arbetsgivare som vill anställa utländsk arbetskraft. Förutsättningen för att uppehållstillstånd för arbetskraftsinvandrare ska kunna beviljas av myndigheterna är dock att "lönen, försäkringsskyddet och övriga anställningsvillkor inte är sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen", samt att den aktuella tjänsten tidigare utlysts i Sverige och inom Europeiska Unionen.
- Arbetskraftsinvandrare och deras familjer ska endast kunna få tillfälliga uppehållstillstånd under en inledande fyraårperiod, innan de kan beviljas permanent rätt att stanna i Sverige. Under de två första åren ska det tillfälliga uppehållstillståndet vara direkt knutet till en enskild arbetsgivare och därefter till en enskild bransch. Om anställningen upphör dras uppehållstillståndet in inom tre månader och arbetskraftsinvandrarerna måste lämna Sverige, förutsatt att hon eller han inte lyckats hitta ett nytt jobb att försörja sig på.
- Gäststudenter samt asylsökande som fått ett avvisningsbeslut ska på plats i Sverige kunna "byta kö" och ansöka om arbetstillstånd utifrån ett anställningserbjudande. Villkoret för de asylsökande är dock att de haft en anställning sedan 6 månader tillbaka. I dagsläget måste invandrare som kommit hit som gäststudenter eller asylsökande först återvända till hemlandet innan de kan ansöka om uppehållstillstånd som arbetskraftsinvandrare.

Sveriges papperslösa återigen utestängda

Sveriges minst 10 000 papperslösa invandrare lyssnade uppmärksamt på regeringsföreträdare och miljöpartister. För många av dem lät talet om att öppna gränserna för arbetskraftsinvandring inledningsvis hoppingivande. Hopp är något man behöver när man lever i Sverige utan uppehållstillstånd och därmed saknar tillgång till sociala skyddsnet, sjukvård, skola och lagligt arbete. De papperslösa insåg dock snart att makthavarna inte heller denna gång erbjöd dem någon reell väg ut ur en ovärdig, rättslös tillvaro. Lagförslaget fastslår nämligen att människor som gömmer sig undan svenska avvisningsbeslut varken idag eller i framtiden kommer att omfattas av det nya regelverket.

Att Miljöpartiet gått med på att helt utesluta de papperslösa i en migrationspolitisk överenskommelse förvånar. Från alliansregeringens sida har kursändringen angående arbetskraftsinvandring däremot aldrig haft någon humanistisk ambition. Den borgerliga retoriken kring svensk migrationspolitik har länge varit motsägelsefull, men nu genomgår allianspartierna en dramatisk perspektivförskjutning.

Urholkad asylrätt- rättighetsprövning ersätts med lönsamhetskriterier

Under de senaste åren har de flesta borgerliga flyktingpolitiska företrädare förblivit oberörda av rapporterna om inhuman och orimligt restriktiv bedömning av asylansökningar i Sverige. Flyktingpolitiken har stramats åt ytterligare, trots internationell kritik mot avvisningsbeslut för exempelvis krigsflyktingar från Irak, Sudan och Afghanistan. Allianspartiernas tröstande budskap till drabbade asylsökande har varit att de nya reglerna för arbetskraftsinvandring skulle förändra deras situation. Lagförslaget presenterades som en utväg för människor som anser sig kränkta och felbehandlade i den svenska asylprocessen.

Att migranternas rättigheter och behov av trygghet inte längre står i centrum för den svenska migrationsdebatten innebär en ytterligare urholkning av asylrätten. De borgerliga partierna anser inte att det finns något behov av att i grunden förändra den havererade asylprocessen, eftersom alla misstrodda asylsökande istället kan hänvisas till arbetskraftsinvandringssystemet.

De nya reglerna för arbetskraftsinvandring utgår dock främst från att de enskilda arbetsgivarnas behov av arbetskraft ska styra vilka och hur många människor som tillåts att stanna i Sverige. Den statliga prövningen av människors rättigheter ersätts alltså med näringslivets prövning av individernas värde som arbetskraft. Systemet för arbetskraftsinvandring leder till utsortering på basis av samhällsklass och utbildningsnivå. Invandrande analfabeter, traumatiserade eller sjuka människor har ingen möjlighet att inkluderas eftersom de inte är attraktiva på arbetsmarknaden.

Tydlig länk mellan svensk flyktingpolitik och arbetsmarknaden

Att flyktingpolitiken flyter samman med arbetsmarknadspolitiken är problematiskt men också oundvikligt så länge invandringen till Sverige är hårt reglerad. Det har redan tidigare visat sig inom de områden av svensk arbetsmarknad där svartarbete är utbrett. När utlänningslagstiftningen eller Migrationsverkets praxis skärpts, så har många fler människor ansett sig vara tvungna att leva rättslösa och jagade i Sverige för att undvika avvisning till hemlandet. Då den papperslösa gruppen växt, har också fler människor kunnat utnyttjas för slavliknande svartarbete inom städfirmor, närbutiker, restauranger eller hemma hos privatpersoner som efterfrågat billiga hushållsnära tjänster.

Arbetskraftsinvandraren i stark beroenderelation till sin chef

Med alliansregeringens föreslagna regeländringar får problematiken nya dimensioner. Det nya lagförslaget innebär att en arbetskraftsinvandrades tillfälliga uppehållstillstånd är knutet till en anställning hos en enskild arbetsgivare. Denne har därmed inte bara rätten att "leda och fördela arbetet" på arbetsplatsen utan får även rollen som migrationspolitisk beslutsfattare. Om chefen inte vill ha sin anställda kvar, står denne inte bara utan jobb utan också under hot om snar avvisning om hon eller han inte snabbt hittar en annan anställning.

En sådan lagstadgad beroenderelation till arbetsgivaren skulle svenska fackföreningar aldrig acceptera för arbetare med svenskt medborgarskap. Ändå är både Landsorganisationen (LO) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) bara försiktigt kritiska i sina remissvar kring det nya lagförslaget. De fackliga centralorganisationerna verkar utgå från att de nya reglerna för arbetskraftsinvandring kommer att tillämpas mycket återhållsamt. Om så blir fallet kommer tillfälliga uppehållstillstånd främst tilldelas arbetskraftsinvandrare som rekryteras till bristyrken, där invandrade löntagare med eftertraktad yrkeskompetens inte är lika utsatta i förhållande till arbetsgivaren.

Det är inte otroligt att fackföreningarnas bedömning delvis är korrekt. Den direkta arbets-

raftsinvandringen från länder utanför EU till Sverige blir troligen högst begränsad. Utifrån lagstiftarnas egna ord kan man utgå från att: "Med hänsyn till att det ur ett arbetsgivarperspektiv i regel är betydligt lättare att rekrytera någon från Sverige än från tredjeland (...) finns ingen anledning att befara undanträngning av inhemsk arbetskraft".

Särskilt utsatt situation för misstrodda asylsökande som "byter kö"

Bland de asylsökande som redan befinner sig inom Sveriges gränser kommer förhållande dock vara annorlunda. Det kommer snabbt att uppstå ett bestående tryck på arbetskraftsinvandringssystemet när deperata människor på flykt ger upp hoppet i den svenska asylprocessen och istället vill söka uppehållstillstånd på arbetsmarknadsgrunder.

Här gör sig länken mellan flyktingpolitik och den svenska arbetsmarknaden återigen gällande. Med det nya regelverket tar sig den brutala exploateringen av migranter nu in inom lagens ramar. Dagens gömda flyktingar förblir visserligen uteslutna från det svenska samhället även under det nya regelverket, men i framtiden kommer många andra asylsökande att möta samma misstro och få samma negativa besked i asylprocessen. Majoriteten av alla ansökningar om uppehållstillstånd kommer även fortsättningsvis att avslås av svenska myndigheter. Ytterligare tusentals flyktingar från krig, förföljelser och ekonomisk misär kommer lämnas i skräckfylld väntan på avvisning. Tidigare tog många misstrodda asylsökande då beslutet att gömma sig från svenska myndigheter för att undvika att skickas tillbaka. Nu kommer de nya reglerna för arbetskraftsinvandring erbjuda ett sista juridiskt halmstrå för desperata migranter att gripa efter.

Omöjligt att försvara arbetsrätt och kollektivavtal utan grundläggande trygghet

De asylsökande som först nekas skydd och sedan får ett tillfälligt uppehållstillstånd inom arbetskraftsinvandringssystemet blir fruktansvärt utsatta. Denna grupp kommer att hamna i det moderna Sveriges värsta legala beroendeförhållande till arbetsgivarsidan. Den nya lagtextens vaga garantier om anställningsvillkor enligt "svenska kollektivavtal eller praxis inom branschen" har därför inget egentligt värde. Den svenska fackföreningsrörelsen har redan idag stora problem med att undertecknade kollektivavtal i praktiken inte efterlevs inom branscher med osäkra anställningar. Kollektivavtalens styrka förutsätter att engagerade och relativt trygga arbetstagare kan se till att de följs på arbetsplatserna. För arbetskraftsinvandringen kommer någon trygghet aldrig att existera så länge hon eller han bara har tillfälligt uppehållstillstånd. Under de fyra år av osäkerhet som måste genomlevas innan man kan beviljas permanent rätt att stanna, är rättslösheten total.

Lönedumpning och exploatering i lagförslagets spår

Löntagare vars hela liv i Sverige är knutet till en viss anställning kommer aldrig någonsin att våga hävda sin rätt gentemot cheferna. De nya reglerna för arbetskraftsinvandring har många brister, men ingen så allvarlig som att den försätter desperata människor i en situation där de pressas att dölja oegentligheter och brott mot avtal och arbetsrätt på den egna arbetsplatsen. Om en uppsägning eller företagskonkurs i förlängningen kan innebära att arbetstagaren återsänds till kriget i Bagdad, Kandahar, Groznyj eller Gaza, så kommer många vara beredda att gå långt för att skydda samma arbetsgivare som exploaterar dem. Risken för lönedumpning är överhängande. Ojämliga konkurrensvillkor mellan företag, beroende på om dessa tillämpar eller nonchalerar kollektivavtalens regler och ersättningsnivåer, pressar på sikt ner lönenivåerna för samtliga arbetare inom hela yrkesgrupper och branscher.

Fackföreningsrörelsen måste agera för permanenta uppehållstillstånd åt alla

Den omtalade borgerliga visionen om fri rörlighet för individen har än en gång visat sig stanna vid migration på de svenska arbetsgivarnas villkor. Vi hävdar dock att den migrationspolitiska situationen inte alls är låst för varken asylrättsrörelsen eller arbetarrörelsen. Arbetskraftsinvandrarernas starka beroendeförhållande gentemot arbetsgivarsidan kan fortfarande begränsas. LO, TCO och hela fackföreningsrörelsen har stora möjligheter att försvara arbetarrätten, kollektivavtalen och den svenska välfärden samtidigt som Sverige tar nödvändiga steg mot att öppna gränserna. Men då måste arbetarrörelsen nu först och främst attackera regeringens politik att endast utfärda tillfälliga uppehållstillstånd för arbetskraftsmigranter. Arbetskraftsinvandrarerna kan bara ges reella förutsättningar att hävda sina rättigheter på arbetsplatserna om de svenska fackföreningarna kräver grundläggande livstrygghet för dem. Det innebär att vi, alla arbetare som lever inom Sveriges gränser, måste arbeta för omedelbara permanenta uppehållstillstånd för alla som kan komma att omfattas av nya regler kring arbetskraftsinvandring.

Hittills har dock de fackliga centralorganisationerna gjort tvärtom. I sina remisser till lagförslaget har man tillstyrkt att den otrygga situationen med tillfälligt uppehållstillstånd kan utsträckas till fyra år. Varken LO eller TCO har heller kommenterat att regeringen helt avskaffar möjligheten att bevilja permanent uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl redan vid ankomsten till Sverige.

Vi kämpar vidare

1:a maj 2008.

Nätverket Ingen Människa Är Illegal- Göteborg
Papperslösa- Stockholm
Asylgruppen i Malmö